

הַמְנִירָה מְקֻשָּׁה וְזָב עַד-יִרְכָּה עַד-פְּרָחָה מְקֻשָּׁה הוּא כַּמְרָאָה אֲשֶׁר הָרָאָה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה בֶּן עֶשֶׂה אֶת-הַמְנִירָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: קַח אֶת-הַלּוּיִם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְטַהַרְתָּ אֹתָם: וְכֹה-תַעֲשֶׂה לָהֶם לְטַהַרְלֵם הַזֶּה עֲלֵיהֶם מִי חֲטָאת וְהִעֲבִירוּ תַעֲרֹעַל-

וְתִדְבְּרֵי יְתֵהוֹן: ז. וְכִדְרִין תַעֲבִיד לְהוֹן לְדַכּוֹאִיהוֹן, אֲדִי עֲלִיהוֹן מִיָּא דְחֲטָאת, וְיַעֲבִרוֹן מִסְפָּר עַל

מְנִירָתָא נְגִידָא דְהַב, עַד שְׂדָה עַד שׁוֹשְׁנָה נְגִידָא הִיא, כְּחֻזָּא, דְאַחֲזִי יְיָ יְת מֹשֶׁה, בֶּן עֶבֶד יְת מְנִירָתָא: ה. וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרֵי: ו. קָרִיב יְת לְיוֹאִי, מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל יְדֵי יְתֵהוֹן: ז. וְכִדְרִין תַעֲבִיד לְהוֹן לְדַכּוֹאִיהוֹן, אֲדִי עֲלִיהוֹן מִיָּא דְחֲטָאת, וְיַעֲבִרוֹן מִסְפָּר עַל

על ידי חבור. עד ירכה עד פרחח, ירכה היא השידה¹⁰ שעל רש"י

הרגלים חלול כדרך מנורות כסף שלפני השרים. עד ירכה עד פרחח, כלומר גופה של מנורה כולה וכל התלוי בה. עד ירכה, שהוא אבר גדול, עד פרחח, שהוא מעשה דק שבה הכל מקשה. ודרך "עד" לשמש בלשון זה כמו: מגדיש ועד קמה ועד כרם זית (שופטים טו ה)¹¹. כמראה אשר הראה וגו', כתבנית אשר הראהו בהר¹², כמו שנאמר: וראה ועשה בתבניתם וגו' (שמות כה מ). כן עשה את המנרה, מי שעשאה. ומדרש אגדה¹³: על ידי הקב"ה נעשית מאליה.

(ו) קח את הלויים, קחם בדברים: אשריכם שתזכו להיות שמשים למקום¹⁴.

(ז) הזה עליהם מי חטאת, של אפר הפרה מפני טמאי מתים שבהם. והעבירו תער, מצאתי בדברי רבי משה הדרשן¹⁵ לפי שנתנו כפרה על הבכורות שעבדו ע"ז, והיא קרויה זבחי מתים¹⁶, והמצורע קרוי מת¹⁷, הזקיקם תגלחת כמצורעים.

10 היא כעין חיבה קטנה ועגולה כעין תפוח גדול שהיו משימין על הרגלים כמנורות השרים (ספר הזכרון). 11 ע"כ אין פירושו שהתחיל מהגדיש עד שהגיע לכרם, אלא ר"ל שביער הכל גדיש וקמה וכרם זית (שם). 12 ספרי סא. 13 תנחומא ג. 14 מדרש אגדה. 15 וכן איתא במדרש אגדה אך ראה מבוא ל"כראשית רבתי" עמ' 6 שמקור המדרש אגדה הוא ר' משה הדרשן. 16 תהלים קו כח. 17 להלן יב.

לעשותה כן, לולי מה' הראה אותה למשה במראה הנבואה. כן ראב"ע עשה, שב אל משה, והטעם בצווי¹¹, וכן ועשית מנורת זהב (שם שם)¹².

(ה) וטעם הסמך פרשת הלויים להורות, כי אהרן יתעסק בהדלקת הנר, ובשאר העבודות יעזרוהו הלויים ויעמדו לפניו לעשות מה שיצווים.

(ו) קח את הלויים מתוך בני ישראל, כי מעורבים היו¹³, וכן כל השבטים קודם שיסעו אל הדרך מהר סיני¹⁴.

(ז) מי חטאת, כמו חטאני (תה' נא ט)¹⁵, או טעמו כחטאת הקרבן¹⁶. הזה עליהם, אמר ר' משה¹⁷, שפ"א הפעל נו"ק¹⁸, כמו הכה תכה¹⁹, ונכון הוא. והעבירו תער על כל בשרם, וכבר העבירו תער²⁰. אמרו המעתיקים²¹, אפילו הזקן ולא הפאה. וכפסו בגדיהם, ואחר כן יהיו טהורים בטהרם כמי חטאת. והטהרו, מבנין התפעל, והתיי"ו מובלע²², וכן המתקדשים והמטהרים (ישעי' סו יז).

11 צויה לעשות כן, לא שהוא בעצמו עשה. ראה להלן פסוקים ח ויב. 12 שהכוונה בציווי. 13 עד כה היו הלויים מעורבים בתוך בני ישראל. 14 קודם שנסעו מהר סיני ולא נסתדרו בדגלים היו השבטים מעורבים אלה באלה. 15 שמובנו: תטהרני. כן מי טיהור. 16 שיכפרו עליהם כקרבן חטאת. 17 הוא ר' משה הכהן הספרדי הנקרא בן גיקטיליא, פרשן ומדקדק. 18 נזה. 19 מן נכה. 20 ר"ל הזמן. והואה' היפה. אחר שהעבירו תער על כל בשרם. 21 חז"ל, ראה נדיר מ-מא. 22 לפי הכלל, אם האות הראשונה של הפועל (פה"פ) היא אחת מאותיות ד"ט" חסרה תי"ו התפעל, ואת מקומה ממלא דגש בפה"כ.

רס"ג (ד) מקשה, מוצקת¹. עד ירכה עד פרחח, אפילו רגליה ופרחיה. (ו) קח, "קדם"-. (ז) תער, "מוס"³.

1 "מצמתה", ור"ל שלא היו הקנים חלולים וראה להלן י ב. 2 ענינה הגשה של מיניו ושריה. 3 נראה לעלו ה.

רשב"ם (ז) וְהִעֲבִירוּ, ויעבירו, אבל וְהִעֲבִירוּ הוא לשון ציווי כמו והעתירו אל ה'. 1 שמות ח ד, יט כח, אבל שם: העתירו אל ה'. ושם י י; והעתירו לה' אלהיכם.

רמב"ן הזאת הרומזת לדבר עליון וסוד נשגב. ואולי נרמז לו זה מפסוק מחוץ לפרכת העדת יערוך אותו אהרן מערב עד בקר (ויקרא כד ג), כי בו בחר ה' בימיו, ומפני זה אמר גם עתה דבר אל אהרן בהעלותך (פסוק ב), ולא אמר דבר אל אהרן ואל בניו בהעלותכם.

(ד) וטעם וזה מעשה המנורה¹⁶, לרמוז שצריך לדורות שתהיה מקשה כי הוא מעכב בה, ולכך הזכיר תחילה בפירוש מעשה המקשה ולא הזכיר במעשה שלה שהיו בה קנים וכפתורים וגביעים משוקדים¹⁷, והזכיר זהב כי כן יהיה מצוה לדורות לעשותה ממנו לרומם את בית אלהינו¹⁸, והחזיר¹⁹ מקשה היא, לומר שאין מעכב בה אלא מקשה לא הזהב, וכ"ש שאר יפויים שבה, וכך אמרו רבותנו בספרי²⁰ ובמסכת מנחות²¹. וטעם פן עשה, משה הנזכר כי הוא השתדל בלמודה ועשה אותה כציווי, וכך אמרו בספרי²², להודיע שבחו של משה, שכשם שאמר לו הקב"ה כן עשה. ורש"י כתב: כן עשה מי שעשאה, ומדרש אגדה ע"י הקב"ה נעשית מאליה.

(ה) אחר שנמנו הבכורות והלויים ונצטוו הלויים בעבודתם ובמשמרתם ונתן להם העגלות השלים מצות הכהנים במנורה, ובא לצוות במצות הלויים שיתחילו לעבוד, והוצרך לטהר אותם ולכפר עליהם, וזה טעם הסמך הפרשה הזו בכאן.

16 הוקשה לו מה ענין העשייה לצוות ההדלקה, לזה אמר וטעם זה וכי שצריך לדורות, ומכאן מסתייע (אברהם). 17 כי רק ה"מקשה" מעכב, ראה כור זהב. 18 ע"פ עזרא ט ט. 19 ואמר פעם נוספת. 20 בהעלותך סא. 21 כח א. 22 שם.

חזקוני (ד) וזה מעשה המנורה, זהו⁹ אחד משלשה דברים¹⁰ שנתקשה בהן משה, ונפקא לן הא מדכתיב בהו "זה". והא דלא מנו: זה יתנו כל העובר וגו' (שמות ל יג), יש לומר שלא נתקשה בשיעור המטבע אלא תמכה בעצמו איך יתרצה הקב"ה בדבר קל כמו זה, וזהו שיסד המייט¹¹: במה יתרצה אשכול הכופר¹². מעשה המנורה, ענין מלאכת המנורה נאמר במקום אחר¹³, ונשנה כאן בשביל פרת הדרך שנתחדש בה, הוא שנאמר כאן: עד ירכה עד פרחח. כן עשה, משה¹⁴ את המנורה.

9 ספרי סא. 10 מנורה, קידוש תודש ושרצים. 11 ביוצר לפרשת שקלים ד"ה אומן בשמעו. 12 פי' במה יתסיס הקב"ה שנקרא אשכול הכופר (עין תפלה). 13 שמות כה לא-לט. 14 [ראבי"ע].

כָּל־בְּשָׂרָהוֹן, וַיִּתְּנוּ לְבֹשֵׁיהֶן וַיִּדְבְּקוּן: ת. וַיִּסְכְּנוּ תוֹר בַּר תּוֹרִי, וּמִנְחָתֶיהָ, סוּלְתָא דְפִילָא בְּמִשְׁחָ, וְתוֹר תִּנְנָן בַּר תּוֹרִי תִּסַּב לְחֻטָּאת: ט. וַתִּקְרִיב יֵת לַיִּזְאֵי, קָדָם מִשְׁפַּח זִמְנָא, וַתִּכְנֹשׁ, יֵת כָּל כְּנֻשְׁתָּא דְבְּנֵי יִשְׂרָאֵל: י. וַתִּקְרִיב יֵת לַיִּזְאֵי, קָדָם יְיָ, וַיִּסְמְכוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, יֵת וַיִּהְיוּ עַל לַיִּזְאֵי: יא. וַיִּרִים אֶהָרָן יֵת לַיִּזְאֵי

ח כָּל־בְּשָׂרָם וְכַבְּסוּ בְּגֵידֵיהֶם וְהִטְהָרוּ: וְלָקְחוּ פָר בֶּן־בָּקָר וּמִנְחָתוֹ סֹלֶת ט בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וּפָר־שָׁנִי בֶן־בָּקָר תִּקַּח לְחֻטָּאת: וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לְפָנַי י אֶהָל מוֹעֵד וְהִקְהַלְתָּ אֶת־כָּל־עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַלְוִיִּם לְפָנַי יא יְהוָה וְסִמְכוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הַלְוִיִּם: וְהִנִּיף אֶהָרָן אֶת־הַלְוִיִּם

(ח) ולקחו פר בן בקר, והוא¹⁸ עולה, כמו שכתוב: ועשה את רש"י האחד עולה (פסוק יב), והוא קרבן צבור בע"ז¹⁹. ופר שני, מה תלמוד לומר שני, לומר לך: מה עולה לא נאכלת אף חטאת לא נאכלת. ובוזו יש סמך לדבריו²⁰ בת"כ²¹, ואומר אני שהוראת שעה היתה, ששעיר היה להם להביא לחטאת ע"ז עם פר העולה²².

(ט) והקהלת את כל עדת, לפי²³ שהלויים נתונים קרבן כפרה תחתיהם, יבואו ויעמדו על קרבנם ויסמכו ידיהם עליהם.

(יא) והניף אהרן את הלויים תנופה, כדרך²³ שאשם מצורע טעון תנופה ח"ל²⁴. שלש תנופות נאמרו בפרשה זו²⁵, הראשונה לבני

18 גם זה מדברי ר"מ הדרשן וכ"ה במדרש אגדה. 19 להלן טו כד. 20 של ר"מ הדרשן. 21 ויקרא חובה פרק ג ד. 22 כמפורש להלן טו כד. 23 גם זה מדברי ר"מ הדרשן, וכ"ה במדרש אגדה. 24 ויקרא יד יב. 25 בפסוק שלפנינו, ובפסוק יג ובפסוק טו.

זבחי מתים, והמצורע קרוי מת הזקיקם תגלחת כמצורעים. חזקוני ולכך צריכים בעלי תשובה תגלחת²⁴. וכפסו בגדיהם, וכל שכן בשרם כדין טומאת מת.

(ח) ולקחו פר בן בקר, לחנכת עבודתם. ד"א²⁵ ולקחו פר בן בקר, לפי שהבכורות עבדו עבודת כוכבים בהוראת אחרים במעשה העגל, כדכתיב: ויאמרו אלה אלהיך ישראל (שמות לב ד), ומצינו שהצבור מביאין פר לעולה בהעלם דבר של צבור, כדכתיב: והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה וגו' (להלן טו כד). ופר שני, פרש"י: מה תלמוד לומר שני, כלומר הרי חטאת קודמת לעולה. אלא לומר לך מה עולה לא נאכלת אף חטאת זו לא נאכלת. לפי שבו מלאו ידי הלויים והיה מלואים²⁶, כמו שפירשתי בפרשת שמיני²⁷. תקח לחטאת, בלקיחה נקט פר העולה תחלה כדי לברר היפה לעולה, ומכל מקום לענין הקרבה חטאת קודמת לעולה. ופר שני תקח לחטאת, חלק²⁸ הכתוב להם ללויים כבוד שלא הביאו שעיר לחטאת, שאילו כך היה נראה שעל כפרת עבודת כוכבים בא, והם לא נכשלו בה.

(ט) והקרבת את הלויים לפני אהל מועד, כשם²⁹ שכתוב במצורע: והעמיד הכהן המטהר וגו' (ויקרא יד יא).

(י) וסמכו בני ישראל, הם הבכורות שבישראל שהלויים נתנו כפרה תחתיהם, וכל בכור סומך על שלו. וסמכו בני ישראל את ידיהם על הלויים, דוגמא: וסמכת את ירך עליו (להלן כו

26 וכשם שחטאת חיצונה שבמילואים היתה נשרפת מגורת הכתוב (ויקרא ט יא), אף זו של הלויים היתה לה דין מילואים. 27 ויקרא שם. 28 בכור שור. 29 [מדרש אגדה].

רס"ג (יא) והניף אהרן וגו', יעבירם⁴ וינחה אותם לפניו.

4 ככל מקום מתרגם תנופה "תחריך", שהיא הנפה ממש, וכאן תרגם "ף" שפירושה להנחותם ולהעבירם לפניו ממקום למקום, לא שהרימם והניפם בידים כהנפת לולב, וכמלה זו תרגם אשר אירס אשה ולא לקחה (דברים כ ז) "ולם יופהא" שאין זו לקיחה בידים כי אם הנחיה והעברה לביתה.

ראב"ע (ח) פר בן בקר, קטן²³. סלת, שלשה עשרונים כמשפט²⁴. תקח לחטאת, בצווי²⁵, כי הם יקחו, והטעם יתנו, כמו ויקחו לי תרומה (שמות כה ב)²⁶, או יקחו עמם, כמו ויקחו להם איש שה לבית אבות (שם יב ג).

(י) לפני ה', והטעם²⁷ כאשר תקריבם לפני האהל יסמכו בני ישראל את ידם.

23 התוספת בן בקר מציינת הקטנה. ראה לעיל ז נא. 24 כמשפט המנחה לפר. דאה להלן טו ט; כח יב. 25 ראה לעיל הערה 11. 26 שם הוא מפרש: שיקח מאתו ויתן לי. ובקצר שם: מלת לקיחה עם למ"ד כמו נחיה. 27 [מבאר מדוע כפל והקרבת את הלויים לפני ה' הפעם הראשונה ציווי וכפעם השניה אמר כאשר תקריבם וכ"ו].

חזקוני (ו) קח את הלויים, ביום שהוקם המשכן נאמרה¹⁵ לפי שבה כתובות הלכות לויים, שבו ביום הוזקקו לשיר. פרשה זו נכתבה על הסדר, ושתי פרשיות של מעלה שנאמר באחת: הקרב את מטה לוי וגו' (קע"ל ג ו), ובאחרת: ואני הנה לקחתי את הלויים (שם יב), היינו לחנות סביב למשכן, לאחר¹⁶ שהוקם המשכן וסדר הדגלים והדלקת המנורה צוה לזמן הלויים לשרתו. ונסמכה¹⁷ פרשת הלויים לפרשת נרות לומר שהכהנים יתעסקו בהדלקת הנרות, ובשאר עבודות יעזרום הלויים. מתוך בני ישראל, שהרי מעורבים היו מקודם לכך¹⁸.

(ז) הנה עליהם מי חטאת, אי אפשר לומר מצוה זו נאמרה ביום שנאמרה פרשה זו דהיינו ביום שהוקם המשכן¹⁹, שהרי לא נשרפה הפרה, דהא קים לן²⁰: באחד בניסן הוקם המשכן שני לו נשרפע הפרה, אלא הני קאמר: לאחר שתעשה הפרה, הנה עליהם מי חטאת, ואף על פי שמיום שהוקם המשכן היה להם ליטהר על ידי שבו ביום הוזקקו לשיר, י"ל שנטהרו משמן המשחה ומן הדם אשר על המזבח כעין אהרן ובניו²¹, כדאמרינן כמסכת יומא²²: נכנסו מים תחת דם. הנה עליהם מי חטאת, לפי שמכאן ואילך מוטל עליהם להוריד ולהקים את המשכן הוצרכו הזאת שלישי ושביעי, שהרי אי אפשר שלא נטמאו במת לשעבר²³. והעבירו תער על כל בשרם, קודם הזאת שלישי ושביעי. כאן פרש"י: מצאתי בדברי רבי משה הדרשן לפי שנחנו כפרה על הבכורות שעבדו עבודת כוכבים והיא קרויה

15 גיטין ס א. 16 ראה בכור שור. 17 ראב"ע. 18 שם. 19 כנ"ל בפסוק ו. 20 ירושלמי מגילה פ"ג ה"ג. 21 ויקרא ח ל. 22 ד א. 23 ראה בכור שור. 24 יש גורסין: טבילה ותגלחת, אך ברש"י ליתא. 25 [מדרש אגדה].

יב תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לְעֶבֶד אֶת-עֲבֹדַת יְהוָה: וְהַלְוִיִּם יִסְמְכוּ אֶת-יְדֵיהֶם עַל רֹאשׁ הַפָּרִים וַעֲשֵׂה אֶת-הָאֶחָד חֲטָאת וְאֶת-הָאֶחָד יִגְעֹל לַיהוָה לְכֹפֶר עַל-הַלְוִיִּם: וְהֶעֱמַדְתָּ אֶת-הַלְוִיִּם לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וּלְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִנַּפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לַיהוָה: וְהִבְדַּלְתָּ אֶת-הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי טו הַלְוִיִּם: וְאַחֲרֵי-כֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם לְעֶבֶד אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד וְטִהַרְתָּ אֹתָם וְהִנַּפְתָּ טו אֹתָם תְּנוּפָה: כִּי נְתוּנִים נְתוּנִים הָמָּה לִי מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת פְּטֹרַת כָּל- יו רַחֵם בְּכוֹר כָּל-מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְקַחְתִּי אֹתָם לִי: כִּי לִי כָל-בְּכוֹר בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה בְּיוֹם הַכֹּתִי כָל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם הַקְדַּשְׁתִּי אֹתָם לִי:

אַרְמָא קָדַם יְיָ מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִהְיוּ, לְמַפְלַח יְת פּוֹלְחָנָא דְיְיָ: יב. וְלִיֹּאֵי יִסְמְכוּ יְת יְדֵיהוֹן, עַל רִישׁ תּוֹרְיָא, וְעֵבִיד, יְת חַד חֲטָאָת, וְיְת חַד עֲלֵמָא קָדַם יְיָ, לְכַפֵּרָא עַל לִיֹּאֵי: יג. וְתַקִּים יְת לִיֹּאֵי, קָדַם אֹהֶל וּקָדַם בְּנוֹהֵי, וְתָרִים יְתֵהוֹן, אַרְמָא קָדַם יְיָ: יד. וְתַפְרִישׁ יְת לִיֹּאֵי, מִגּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיִהְיוּ מְשֻׁשִׁין קְדָמִי לִיֹּאֵי:

טו. וְכַתֵּר בֵּן יִיעֲלוֹן לִיֹּאֵי, לְמַפְלַח יְת מִשְׁפַּח זַמְנָא, וְתִדְבְּכֵי יְתֵהוֹן, וְתָרִים יְתֵהוֹן אַרְמָא: טז. אַרְי אַפְרָשָׁא מִפְרָשִׁין אַנְוִן קְדָמִי, מִגּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, חֲלָף פֶּתַח כָּל וְלָדָא, בּוּקְרָא כּוֹלָא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, קְרִיבִית יְתֵהוֹן קְדָמִי: יז. אַרְי דִּילִי כָל בּוּקְרָא בְּבִנְיַי יִשְׂרָאֵל, בְּאֶנְשָׁא וּבְכַעֲרָא, בְּיוֹמָא, דְקַטְלִית כָּל בּוּקְרָא בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, אַקְדִּישִׁית יְתֵהוֹן קְדָמִי:

קָהַת, לִכְך נֹאמַר בָּם: וְהָיוּ לְעֹבֵד אֶת עֲבוּדַת ה', לְפִי שְׁעֹבֹדַת רש"י קָדַשׁ הַקְדָּשִׁים עֲלֵיהֶם הָאֲרוֹן וְהַשְּׁלַחֵן וְגו'. הַשְּׁנִיָּה לְבִנְיַי גְּרוּשׁוֹן, לִכְך נֹאמַר בָּם: תְּנוּפָה לַיהוָה (פסוק יג), שֶׁאֵף עֲלֵיהֶם הָיְתָה עֲבוּדַת הַקּוֹדֵשׁ יִרְעוֹת וּקְרִסִים הַנּוֹרָאִים בְּבֵית קָדַשׁ הַקְדָּשִׁים, וְהַשְּׁלִישִׁית לְבִנְיַי מְרִי. (טז) נְתוּנִים נְתוּנִים, נְתוּנִים לְמִשָּׁא נְתוּנִים לְשִׁיר²³. פְּטֹרַת, פְּתִיחַת. (יז-יח) כִּי לִי כָל בְּכוֹר, שְׁלִי²⁶ הִיוּ הַבְּכוֹרוֹת בְּקוֹ הַדִּין שֶׁהִגְדַּתִּי ²⁶גם זה מדברי ר"מ הדרשן.

(יב) [עַל רֹאשׁ הַפָּרִים], עַל רֹאשׁ כָּל אֶחָד מֵהַפָּרִים, וּרְבִים כֵּן. רַאב"ע וַעֲשֵׂה, בְּצוּוֹי, כִּי אֹהֶל הָיָה הַמְקָרִיב, וְהַעֲדָה הַנֶּאֱמָר שֶׁאֵמַר כִּי הַחֲטָאָת גַּם הָעוֹלָה הֵם לְכַפֵּר עַל הַלְוִיִּם, וְכַתּוּב וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אֹהֶל (פסוק כא).

(יג) זָטַעַם וְהֶעֱמַדְתָּ אֶת הַלְוִיִּם, אַחַר שִׁיכְפֹּר אֹהֶל עֲלֵיהֶם הַעֲמִידִים לִפְנֵי וַיִּנִּיפֶם. וְהִנַּפְתָּ, בְּצוּוֹי, כְּמוֹ וַעֲשֵׂה (פסוק יב)²⁸. (יד) וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם, זֶה מַעֲלָה גְדוֹלָה.

(טו) וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹאוּ הַלְוִיִּם, אַחֲרֵי שֶׁתַּטְהֵר אֹתָם. וְהִנַּפְתָּ, בְּצוּוֹי. (טז) כִּי נְתוּנִים נְתוּנִים, הֵם וּבְנֵיהֶם יִשְׂרָאֵל נְתוּנִים לִי²⁹, וְאֵינִי לְקַחְתִּי אֹתָם לִי, וְהִטַּעַם קְבֻלָּתָם. וְלִמָּחָד³⁰ נְתוּנִים, בְּעֹבֵד פְּדִיּוֹן פְּטֹרַת כָּל רַחֵם. וּפְטֹרַת וּפְטֹרַת שְׁתֵּי לְשׁוֹנוֹת³¹, כְּמוֹ צַדִּיק וְצַדִּיקָה³², אוֹ עַל מִשְׁקַל אַחֲרֵי³³.

(יז) בְּיוֹם הַכֹּתִי, זַמְנָן³⁴, כְּמוֹ אֲתָה עוֹבֵר הַיּוֹם (דְּבָרִי ב יח)³⁵.

רס"ג (יג) והנפת אתם תנופה לה', הנחם והעבירם לה'. (טו) וטהרת וגו', וכבר טיהרתם והנחיתם. (טז) תחת פטרת וגו', תחת כל בכור פוטר רחם מבני ישראל. (יז) כי לי, כמו שהיו לי. ביום הכתי, לפי שביום הכותי.

רשב"ם (יג) והנפת אותם [וגו'], אהרן הניפם תחילה² ואחר כך משה. 2 ככתוב בפסוק יא.

חזקוני יח), דמשה לגבי יהושע, וכל סמיכה דגבי אדם היא שימת שררה, וממנה למדו³⁰ לעשות פרישים כמו שפירשתי בפרשת ויחי גבי וישת ידו (בראשית מח יד). (יא) והניף אהרן את הלוים מאת בני ישראל, לפי³¹ שהוא שלוחן של ישראל. (יב) על ראש הפרים, על ראש כל אחד מן הפרים³². (יג) והעמדת את הלוים לפני אהרן ולפני בניו, להראות שהם נתונים לו כמו שמפורש בענין. (טו) וטהרת אותם, בהזאת שלישי ושביעי. (טז) כי נתונים נתונים המה לי, נתונים³³ מאת בני ישראל להקב"ה, ונתונים מאת הקב"ה לאהרן. לקחתי אותם לי, קבלתי אותם³⁴.

(יז) ביום הכותי כל בכור, ולהלן הוא אומר: ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור (שמות יב כט)³⁵, אלא³⁶ כל תיבת "יום" משמע אף לילה כמו שפירשתי בפרשת בשלח³⁷.

30 האומות שבומן רבינו. 31 [בכור שור]. 32 [ראב"ע]. 33 [בכור שור]. 34 [ראב"ע]. 35 הרי שהיה בלילה, ולמה אמר כאן ביום הכתי. 36 [ראה ראב"ע]. 37 שמות יג כב.

ספורנו (יד) והבדלת את הלוים, תבדיל בחנייתם את הלוים אשר הם חיים עדנה. והיו לי הלוים, הם וזרעם יהיו נכונים לעבודתי. (טו) ואחרי כן יבאו הלוים, ההווים עתה. (טז) פי נתונים נתונים המה לי, נתונים מעצמם, שנתנו את עצמם לעבודתי, כמו שהעיד באמרו: "מי לה' אלי, ויאספו

28 י"ג: כמו יעשה להם (לעיל ד כו). 29 הכפל להכללה מודגשת. 30 כ"ה בכ"י פריס. י"ג: ולא. 31 שני גוני לשון מיוחדים. 32 שלצדקה יש גם גון מיוחד של צדק, כמו ויחשבה לו צדקה (בראשית טו, ו) וצדקה תהיה לנו (דברים ו כה), שמובנה שכר וזכות של מעשה צדק. 33 שמובנם אחד, אלא שהם בשני משקלים. כמו צדקתך צדק לעולם (תהלים קיט קמב). 34 הרי מכת בכורות היתה בלילה, אלא יום בא כאן במובן זמן. 35 אין הכוונה לכו ביום ממש, אלא לזמן ההוא.

י"ח וַאֲקַח אֶת־הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל־בְּכוֹר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל: וְאַתְנָה אֶת־הַלְוִיִּם נְתַנִּים |
 לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲל מוֹעֵד
 וּלְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִהְיֶה בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נֶגֶף בְּגִשְׁת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶל־
 כ הַקֹּדֶשׁ: וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְלוּיִם כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוָּה
 כֹּא יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה לְלוּיִם כִּן־עָשׂוּ לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּתְחַטְּאוּ הַלְוִיִּם וַיִּכְבְּסוּ
 בְּגָדֵיהֶם וַיִּנְגַף אֶהֱרֹן אֹתָם תְּנוּפָה לְפָנָי יְהוָה וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם אֶהֱרֹן לְטַהֲרָם:

יח. וקרבית ית ליואי,
 חלף כל בוקרא בבני
 ישראל: יט. וקרבית ית
 ליואי, יהיבין לאהרן
 ולבנותי, מגו בני ישראל,
 למפלת, ית פולחן בני
 ישראל במשכן זמנא,
 ולכפרא על בני ישראל,
 ולא יהי בבני ישראל
 מותא, במקרב בני
 ישראל לקודשא: כ. ועבד משה ואהרן,
 וכל קנשפא דבני ישראל לליואי, ככל,
 דפקיד יי ית משה לליואי כן עבדו להון
 בני ישראל: כא. ואדפיאו ליואי, ותנורו לבושיהון,
 וארים אהרן יתהון, ארמא קדם יי, וכפר עליהון,
 אהרן לדכואיהון:

רס"ג (יח) ואקח, כך לקחתי.
 (כ) את משה ללוים, את משה בענין הלוים.
 (כא) ויתחטאו, ויתטהרו.

רשב"ם (כא) ויתחטאו, כדכתיב לעיל.

חזקוני (יח-יט) ואקח את הלוים תחת כל בכור, שאם³⁸ היו כל הבכורים עובדים יהיה בהם נגף, שהר אביו של זה הבכור שמא הוא לא היה בכור ולא אבי אביו ולא הורגלו בעבודה, ולכשיבא לעבוד לא יהא בקי ונזהר בו ויעשה שלא כהוגן, וניגף, כמו שמצינו בנדב ואביהוא³⁹, אבל הלוים כיון שנבחרו המה ובניהם ובני בניהם לדורות הורגלו והתחננו בעבודתם לעשותה כמשפט, ולכן אמר הכתוב: לא יהיה ללוי חלק ונחלה וגו'⁴⁰, שלא יתעסק בשום מלאכה רק בעבודת הקודש פן ילמד ידיו למלאכת החול, וע"י כך יהיו זרועותיו ואצבעותיו עבות וקשות ולא יוכל לכופן אל הנבל והכנור ויקלקלו השיר. לעבוד את עבודת בני ישראל, עבודה שהיתה מוטלת על בני ישראל לעשות. ולא יהיה בבני ישראל נגף באחד מבני ישראל, דוגמא: ואם שלש אלה לא יעשה לה (שמות כא יא), ויקבר בערי גלעד (שופטים יב ז), ועל עיר-בן אתונות (זכריה ט ט). (כ) כן עשו להם בני ישראל, סמכו ידיהם עליהם. (כא) ויתחטאו הלוים, בהזאת מי חטאת⁴¹.

38 בכור שור. 39 ויקרא י א-ב. 40 כן הוא גם בבכור שור, אך אין פסוק זה, ראה שם שהכוונה כנראה לדברים יח א: לא יהיה לכהנים הלוים כל שבת לוי חלק ונחלה עם אחיו, או שם ט: על כן לא היה ללוי חלק ונחלה. 41 רשב"ם.

עליהם בין בכורי מצרים ולקחתי אותם לי עד שטעו בעגל, רש"י ועכשיו: ואקח את הלוים.

(יט) ואתנה וגו', חמשה²⁶ פעמים נאמר בני ישראל במקרא זה. להודיע חיבתן, שנכפלו אזכרותיהן במקרא אחד, כמנין חמשה חומשי תורה, וכך ראיתי בבראשית רבה²⁷. ולא יהיה בבני ישראל נגף, שלא יצטרכו לגשת אל הקדש, שאם יגשו יהיה נגף.

(כ) ויעש משה ואהרן וכל עדת וגו', משה העמידן ואהרן הניפן וישראל סמכו את ידיהם.

27 ליחא לפנינו (ע"ש ג ה), אבל כן הוא בויקרא רבה ב ד.

(יח) וטעם ואקח את הלוים, וכבר אמר לקחתי אותם לי (פסוק ראב"ע טז), כי כן דרך המקרא³⁶, והוא דבק עם הפסוק אחריו, וכאשר לקחתי לי הלוים נתתים אני לאהרן ולבניו.

(יט) ולכפר, להיותם כפר נפשם, כאשר פירשתי³⁷. (כ) ויעש משה ואהרן, משה בצווי³⁸ ואהרן שהניפם וישראל שסמכו עליהם.

(כא) וטעם ויתחטאו, כי גם הם עשו³⁹. ויכפר עליהם, וכבר כיפר עליהם⁴⁰. ויש אומרים, בתחילה התחטאו, ואחר כן סמכו ידיהם על הפרים⁴¹. ואיננו רחוק⁴². ואם כן יהיה פירוש והעמדת הלוים (לעיל פסוק יג), וכבר העמדתם בתחילה.

36 לחזור על הענין אחר שהופסק בדיבור ביניים. 37 ראה לעיל ג א. 38 ראה הערה 11. 39 חטאו - טיהרו את עצמם, לפיכך בהתפעל. 40 ו"ו הזמן. אחר שכיפר עליהם. 41 לפי הסדר של הפסוקים ז-יב. 42 לא רחוק מפשוטו של מקרא.

ספורנו היותם הנכבדים בביתם ולהם משפט העבודה⁵. ביום הכותי כל בכור... הקדשתי, אבל מה שהצרכתי אותם לפדיון היה הטעם בשביל שביום הכותי הקדשתי לי, שלא יתעסקו בעבודת הדיוט כלל, כמו שאסרתי גזיה ועבודה בבכור בהמה⁶, וזה עשיתי כדי להצילם בתורת הקדש, שלא היו ראויים להנצל מנגעי משלחת מלאכי רעים⁷, בהיות הם הנכבדים כעם וקולר כולם תלוי בהם, ואמרתי שיפדו כדי שיצאו לחולין בזה, שיהיו מותרים בעבודת הדיוט.

(יח) ואקח את הלוים תחת כל בכור, באותו הדור בלבד, כמבואר למעלה⁸.

(יט) ואתנה את הלוים, ומאחר שהם נתונים מעצמם לעבודתי, אבל עדיין לא היו קדושים שיאסרו בעבודת הדיוט. 6 [דברים טו יט]. 7 [תהלים עח מט]. 8 לעיל ג מה. 9 ביאור הפסוק: את הלוים הנתונים (לי

נתתים לעבודתי לאהרן ולבניו⁹. לעבוד את עבודת בני ישראל ספורנו באהל מועד, לעבוד אותה העבודה שהיתה ראויה לבכוריהם. ולכפר על בני ישראל, בקבלם את המעשרות מישראל כדי שיוכלו לעבוד את האל יתברך, יכפרו על ישראל שגרמו כולם בעגל שאמאס את בכוריהם. ולא יהיה בבני ישראל נגף, בלויים ובשאר ישראל. בגשת בני ישראל אל הקדש, שבזה יחטאו הזרים הניגשים, והלויים שיניחו את הזרים לגשת, ויתחייבו כולם, כענין אמרו: "ולא ימותו גם הם גם אתם" (להלן יח ג). (כ) ויעש משה ואהרן וכל עדת בני ישראל ללוים, עשו בשביל הלוים ולעזרתם ענין הגילוח וכיבוס הבגדים והקרבתם. ככל אשר צוה ה' את משה ללוים, כמו שצוה למשה שיצוה מעצמם) אני נותן עכשיו לאהרן.

אני נותן עכשיו לאהרן.

כב וְאַחֲרֵי־כֵן בָּאוּ הַלְוִיִּם לְעִבְדָּךְ אֶת־עֲבֹדְתֶם בְּאֶהֱל מוֹעֵד לְפָנַי אֶהְרֹן וּלְפָנַי
 כג בְּנֵיו כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִי יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה עַל־הַלְוִיִּם כִּן עָשׂוּ לָהֶם: וַיְדַבֵּר
 כד יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: זֹאת אֲשֶׁר לְלוִיִּם מִבְּן חָמֵשׁ וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה
 כה יָבוֹא לְצַבָּא צָבָא בְּעִבְדַת אֶהֱל מוֹעֵד: וּמִבְּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה יָשׁוּב מִצַּבָּא

כב. ובתור כן עליו ליואי.
 למקלח ית פולחנהון
 במשפן זמנא, קדם אהרן
 וקדם בנהוי, קמא דפקיד
 יי ית משה על ליואי, כן
 עברו להון: כג. ומליל יי
 עם משה למימר: כד. דא
 דלליואי, מבר עשרין וחמש שנין ולעלא, ייתי לחילא חילא, בפולחן משפן זמנא: כה. ומבר חמשין שנין, יתוב מחיל

רס"ג (כד) זאת אשר ללוים, זה חוק הלוים.

רשב"ם (כד-כו) זאת אשר ללוים, מצוה חדשה שעדיין לא נאמרה. שבפרשת [ב]מדבר סיני³³ ובפרשת נשא⁴ ציוה הקב"ה למנותם מבן שלשים שנה עד בן חמשים שנה לעבוד ולמשא, לשאת את המשכן. ועתה בפרשה זו בא לפרש מצות עבודת משמרת משכן, אשר חמש שנים לפני השלשים שנה שאינו ראוי למשא יהי ראוי ומצווה לשמירת משכן וכליו ומבן חמשים ומעלה שאינו ראוי לעבודת משא היא מצווה לעבודת שמירה כמו שמפרש והולך: מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבא לצבא צבא³ לעיל ד א. 4 שם כא.

רמב"ן (כד) והשלים במצוה לדורות: מבן חמש ועשרים שנה ומעלה יבא לצבוא צבא, וכתב רש"י: כאן הוא אומר מבן חמש ועשרים, ובמקום אחר הוא אומר מבן שלשים שנה (לעיל ד ג), הא כיצד מבן חמש ועשרים יבא ללמוד הלכות עבודה ולומד חמש שנים, ובן שלשים עובר, מכאן לתלמיד היושב לפני רבו שלא ראה סימן יפה במשנתו חמש שנים שוב אינו רואה. וא"כ יהיה פ"י יבא לצבוא צבא, שיבא להקהל בנקהלים בעבודת אהל מועד שיעמוד עמהם ויראה תמיד עבודתם ביום ובלילה כדי שילמוד הלכות עבודה בתלמוד ובמעשה, ולכן לא אמר כאן לעבוד עבודה כמו שנאמר למעלה (שם כג), אלא אמר לצבא צבא בעבודת אהל מועד, שיהיה בא עם הצובאים בעבודה. אבל לא ידעתי אם זה דברי הכל לרבתינו, כי בלשון יחיד אני שונה אותה בספר²³, ר' נתן²⁴ אומר כתוב אחד אומר מבן חמש ועשרים שנה וכו', וגם נראה שהם דברי אסמכתא שנהגו התלמידים ללמוד בהלכות עבודה חמש שנים. ועל דרך הפשט, הנמנים ביד משה ואהרן היו מבן שלשים שנה ומעלה, והם אשר הפקיד אותם איש איש על עבודתו ועל משאו (שם מט), אבל בכאן צוה כי כל אשר ידע בעצמו שבא לכלל עשרים וחמש שנה יהיה כשר לעבודה ויבוא בכל אות נפשו לעבוד עמהם, ולסייעם בעבודה, אבל לא יהיה פקיד נגיד²⁵ על עבודה ידועה, והטעם בזה כי כל אדם נותן לבו בעשירותיו, כי ישתנו בהן הטבעים וידע בהגיעו לעשרים או לשלשים כי ידעו בו שכניו וקרוביו ואביו ואמו וילדיו וידיעוהו, אבל בהגיעו לעשרים וחמש לא ירגישו בו כל כך, ולכן לא צוה למשה שיטרח למנות רק מבן שלשים שהאיש נודע בהן, וכן אמר דוד ויספרו הלוים מבן שלשים שנה ומעלה (דה"א כג ג). ור"א²⁶ אמר בדרך הפשט כי מבן שלשים הוא לעבודת

(כב) כאשר צוה ה', כן עשו, להגיד שבח העושיין והנעשה רש"י בהן, שאחד מהם לא עיכב²⁸.

(כד) זאת אשר ללוים, שנים³⁰ פוסלים בהם, ואין המומין פוסלין בהם]. מבן חמש ועשרים, ובמקום³¹ אחר אומר: מבן שלשים שנה (לעיל ד ג), הא כיצד, מבן עשרים וחמש בא ללמוד הלכות עבודה ולומד חמש שנים, ובן שלשים עובר, מכאן³² לתלמיד שלא ראה סימן יפה במשנתו בחמש שנים שוב אינו רואה.

28 ישראל לא היו מעבכין מפני שלקח הלוים לעבודתו ובישראל לא בחר, והלוים לא היו מעבכין אע"ג דהם היו צריכים להיות נזהרים בקדושה שמא יעשו, משה ואהרן לא היו מעבכין שלא היו מתקנאים בגדולה שלהם שמתחילה היו הם לבד ועכשיו גם הלוים עמהם (גור אריה). [29] כד"ר ובכמה כ"י ליהא. 30 ספרי כב, חולין כד א. 31 ספרי וחולין שם וראה רמב"ן. 32 חולין שם.

(כב) כן עשו להם, תמיד בני אהרן לבניהם.

(כד) זאת אשר ללוים, והטעם זאת הקצבה⁴³, ואין מבן שלשים שנה (לעיל ד כג) מכחיש זה הפסוק, כי מבן שלשים שנה הוא לעבודת משא, ומבן חמש ועשרים לעבודת האהל⁴³. וטעם לצבא, להמנות עם צבא העובדים.

43 הקצבת זמן שירותם. *43 [ראה רמב"ן]

ראב"ע

(כב) כן עשו להם, הלוים לכהנים. ד"א כן עשו להם, אהרן ובניו ללוים, כמה שנאמר: וזאת עשו להם וחיו וגו' (לעיל ד יט).

(כד-כה) זאת אשר ללוים, ששנים פוסלין בהם ואין אחרת ללוים, שאין מום פוסל בהם⁴². אשר ללוים, ולא אשר לכהנים, שאין השנים פוסלים בהן בכהנים⁴². ופרשה זו לא נאמרה אלא במדבר כמו ששנינו⁴²: תנו רבנן בן לוי מבן שלשים ועד בן חמשים כשר לעבודה ושנים פוסלין בו, במה דברים אמורים באהל מועד שבמדבר, שלא היו מיושבין והעבודה בכתף לפיכך לא היו נושאים את הארון אלא בני כהן, אבל בשילה

42 חולין כד א.

ללויים שיעשו. כן עשו להם בני ישראל, הזדרזו ישראל לעשות ספורנו בשבילם כדי שיהיה רצון קונם נעשה.

(כב) כאשר צוה ה' את משה על הלוים, למעלה⁵⁰ שצוה שתהיינה משמרותם לעבוד ולמשא ולשיר על פי אהרן ובניו, כן עשו להם, אהרן ובניו לסדרם במשמרותם.

10 פרק ד.

23 סב. 24 [ראה שנוס' בספרי מהר"י הורוביץ שיש שאין גורסים: ר' נתן]. 25 ע"פ ירמיה כ א. 26 ראב"ע כאן.

כִּי הָעֲבֹדָה וְלֹא יַעֲבֹד עוֹד: וְיִשְׂרַת אֶת-אָחִיו בְּאֵהָל מוֹעֵד לְשֹׁמֵר מִשְׁמֶרֶת: וְעֲבֹדָה לֹא יַעֲבֹד כִּכָּה תַעֲשֶׂה לְלוֹיִם בְּמִשְׁמֶרֶתָם:

פּוֹלְחָנָא, וְלֹא יִפְלַח עוֹד: כּו. וַיִּשְׁמַשׁ עִם אַחֻוּהִי, בְּמִשְׁפָּן זְמָנָא לְמִטְרַ מִטְרָא, וּפּוֹלְחָנָא לֹא יִפְלַח, כְּדִין, פְּעֻבֵיד לְלוֹאֵי בְּמִטְרָתְהוֹן:

(כה) ולא יעבד עוד, עבודת משא בכתף, אבל³³ חוזר הוא רש"י לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות³⁴, וזהו: ושרת את אחיו (פסוק כו), עם אחוהי, כתרגומו. (כו) לשמר משמרת, לחנות סביב לאוהל, ולהקים ולהוריד בשעת המסעות.

33 ספרי טג. 34 בספרי במקום "ולשיר ולטעון עגלות" איתא: "ולעבודת בני גרשום" ועי' ר"א"ם דלאו דווקא הוא, אלא הוא הדין בני מררי. ועי' רמב"ן, וחזקוני.

(כו) במשמרתם, על הזקנים⁴⁴. ר"אב"ע שבהם הדיבור.

ובית עולמים, שהיו מיושבין וקבועין, אין נפסלין אלא בקול, א"ר יוסי מאי קרא, ויהי כאחד למחצצרים ומשוררים להשמיע קול אחד (דה"ב ה יג), כאחד אפילו זקנים במשמע, קול אחד שצריכים לבשם את קולם שיהא נראה כקול אחד, הכי מיתניא והכי פירש"י בפרק הכל שוחטין⁴². מן חמש ועשרים שנה, ולהלן בפרשת במדבר הוא אומר: מן שלשים שנה ומעלה (לעיל ד ג), אלא לפי הפשט⁴³ לכל הלויים נאמרה פרשה זו מן חמש ועשרים שנה יבאו כלם לעשות מלאכות קלות כגון לשמור שלא יכנס זר במשכן, ולשיר, עד שיהיו בני שלשים, שמכאן ואילך הם בכחם וישאו בני קהת בכתף, ובני גרשון ומררי יתעסקו בטעינת ופריקת העגלות והורדת והקמת המשכן. ומן חמשים שנה ישוב, כל אחד מצבא העבודה המוטלת עליו: בני קהת מעבודת משא בכתף, ובני גרשון ובני מררי מטעינה ופריקה והורדה והקמה, וחזרין אלו ואלו לשיר ולשמור שלא יכנס זר במשכן. ולא יעבוד עוד, פירש"י: עבודת משא בכתף. לפי פירש"י, פרשה זו לא אבני גרשון ומררי קאי, דאי אבני גרשון ומררי קאי קשיא ליה לפירש"י מיניה וביה, שפירש: "אבל חוזר לטעון עגלות", מה הוא "חוזר", הרי מתחלה עבודתם לטעון עגלות⁴⁴. מיהו בני גרשון ומררי אף הם נפסלין בשנים ממה שהיו כבר, כגון טעינת ופריקת עגלות והורדת והקמת המשכן וחזרין לשיר ולשמור שלא יכנס זר למשכן. ולפי פירוש רש"י שפירש: אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות, "לנעילת שערים" קאי אשילה ובית עולמים "ולטעון עגלות" קאי אמדבר. (כו) ושרת את אחיו, כשיהיה בן חמשים ישרת עם שאר אחיו הזקנים באהל מועד לשורר ולשמור משמרת שלא יכנס בו זר, כדכתיב: וסביב למשכן יחנו (לעיל א ג) ועבודה לא יעבוד (עוד), שום עבודה, רק ישורר וישמור שלא יכנס זר במשכן.

43 ע"פ בכור שור, וראה רש"י. 44 וכל לוי הנפסל בשנים פסול לעבוד עבודה שהיה רגיל בה תחילה, אלא אבני קהת קאי, הלכך בני קהת שהיתה עבודתם עבודה משא בכתף מתחילה היו פסולים בה כשנפסלים בשנים אבל היו חוזרים לטעון עגלות כיון שלא היתה עבודתם מתחילה בכך (לשון הריב"א בשם "הרב").

רס"ג (כו) ושרת את אחיו, אבל ישרת עם אחיו. ועבודה לא יעבד, אבל עבודתו הראשונה לא יעבד.

רשב"ם בעבודת אהל מועד, מלאכת שמירה כמו שמפרש לפנינו ושרת את אחיו [וגו'] לשמר משמרת. ומן חמשים [שנה] ישוב מצבא העבודה של משא, כדכתיב בפרשיות של מעלה⁵: מן שלשים ועד בן חמשים. [ו] לא יעבוד עוד בעבודת משא, אלא: ושרת את אחיו, על שניהם הוא מוסב⁶, בן חמש ועשרים ועד שלשים ומן חמשים ומעלה, ששניהם נפטלו מעבודת משא. ומה יעשו, ושרת זה וזה [את] אחיו לשמור משמרת ועבודת משא לא יעבוד. ככה תעשה ללוים במשמרותם, חמש שנים לפני השלשים [ומבן] חמשים יהיו מצוים במשמרת המשכן. 5 שם פסוקים ג, כג, ל. 6 ראה רש"י.

רמב"ן משא, ומבן חמש ועשרים לעבודת האוהל. ואיננו נכון, כי שם נאמר גם כן כל הבא לצבוא צבא לעבוד עבודה באהל מועד ונאמר לעבוד ולמשא (לעיל ד כג-כד), ועוד כי כתיב במקדש אלה בני לוי לבית אבותיהם דאשי האבות לפקודיהם במספר שמות לגגלותם עושה המלאכה לעבודת בית ה' מן עשרים שנה ומעלה, כי אמר דויד הדיח ה' אלהי ישראל לעמו וישכן בירושלם עד לעולם, וגם ללוים אין לשאת את המשכן ואת כל כליו לעבודתו, כי בדברי דוד האחרונים המה מספר בני לוי מן עשרים שנה ולמעלה, כי מעמדם ליד בני אהרן לעבודת בית ה' על החצרות ועל הלשכות (דה"א כג כד-כח), יאמר כי בדברי דוד האחרונים משיבנה הבית ואין להם משא בכתף, ואין עבודתם רק על החצרות ועל הלשכות, מנה אותם מן עשרים שנה ומעלה, ומתחילה²⁷ מבני שלשים, ואם כדברי ר"א היה חייב שימנה אותם מן חמש ועשרים.

(כה) ולא יעבוד עוד, "עבודת משא בכתף, אבל חוזר הוא לנעילת שערים ולשיר ולטעון עגלות", לשון רש"י. אבל בספרי²⁸ לא אמרו אלא מגיד שחוזר לנעילת שערים ולעבודת בני גרשון²⁹. וכן נראה, שאם כדברי הרב למה לא היו ממנין אותם בני עשרים לשיר ולנעילת שערים ולטעון העגלות עד שיוזקינו, ולמה היה מנינם מן שלשים ועד חמשים אלא במשא בלבד, ועוד בני גרשון ובני מררי שכל עבודתם כשרה בזקנים למה נמנו כן³⁰, אלא כיון שהיו הם פקודתם במשא הארון מן שלשים ועד בן חמשים לא היו ממנין אותם לשיר שהוא עיקר עבודה של לויים אלא בראוים למשא. שכל הממונים לשיר ראוים בעבודת כולם, ומתוך שנמנו בני קהת מן שלשים ועד חמשים, אפילו לשיר, נמנו כולם כן שלא יהיו בני גרשון

27 קודם שנבנה בית המקדש מנה אותם מבני שלשים. 28 טג. 29 ולא נזכר: "לשיר". 30 כיון שראוי לעולם לשיר גם כשיזקין למה נמנו בני גרשון ובני מררי מן שלשים ועד בן חמשים, כיון שכל עבודתם כשרה בזקנים (טור), והרא"ם תירץ שבני גרשון ובני מררי נמנו משלשים עד חמשים שאו הם מחוייבים לעבוד במשכן, אבל אחר כך וקודם לכן אינם חייבים. ובגור אריה תמה על הרא"ם בזה, ומטיק שדברי הרמב"ן נכונים, ע"ש. ועיין בדברי רש"י.

שלישי ט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה בְּמִדְבַר-סִינַי בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיָּה לְצֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם א. ומליל יי עם משה בְּמִדְבַר אֶרֶץ סִינַי, בְּשָׂמָא תַּגְיִיתָא, לְמַפְקֵהוּן מֵאֶרֶץ דְּמִצְרַיִם.

רס"ג ט (א) וידבר ה' וגו', ולפני כן דבר ה' אל משה.

5 הוצרך לכך כי זה היה בחדש הראשון בשנה השנית, ותחילת הספר באחד לחדש השני. וראה תוס' ראש השנה ג א ד"ה וקאי.

רמב"ן ובני מררי בשנים אלו כשרים לשיר, ובני קהת פסולים בו, אבל לנעילת שערים או לטעון עגלות כולם כשרים הם, ועוד כתוב מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה כל הבא לעבוד עבודה עבודה ומשא באהל מועד (לעיל ד מז). ודרשו בשחיתות חולין³¹ יכול אף בשילה ובית עולמים כן, ת"ל לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא, לא אמרתי אלא בזמן שעבודה בכתף. והרי עבודה עבודה היא השיר כמו שכתב למעלה רש"י בסדר נשא³², א"כ אף לשיר נפסלו בזמן שעבודה בכתף³³, וכן דבריו דוד נאמר ויספרו הלוים מבן שלשים שנה ומעלה (דה"א כג ג), וכתוב מאלה לנצח על מלאכת בית ה' עשירים וארבעה אלף וגו' (שם ד), וארבעת אלפים מהללים לה' בכלים אשר עשיתי להלל (שם ה), כי עד שנבנה הבית שהיה להם משא בכתף לא היו ממנים בשיר אלא בראוים למשא, אבל חזר דוד למנותם מבן עשירים (שם כז) לצורך הבית כשנבנה כמו שנתבאר.

ט (א) בשנה השנית לצאתם מארץ מצרים בחדש הראשון, מכאן אמרו³⁴ חכמים אין מוקדם ומאוחר בתורה³⁵. וטעם האיחור הזה היה כי כאשר בא הספר הזה הרביעי להזכיר המצוות שנצטוו ישראל במדבר סיני לשעתם, רצה להשלים ענין אהל מועד ותקונו כל ימי המדבר, והזכיר תחילה הדגלים ומקום האהל ומעמד משרתיו ותקון המשמרות למשאו לכל עבודת האהל, והזכיר קרבנות הנשיאים שהביאו העגלות אשר ישאו אותן בהן כל עת היותם במדבר, והשלים קרבנותם בחנכת המזבח שהיו מאחד בניסן או קודם לכן³⁶, ואחר כך שב להזכיר אזהרה שהזכיר אותם שלא ישכחו מצות הפסח. ועל דעת רבותינו³⁷ לא נהגה במדבר אלא בשנה זו בלבד, לפי שלא מלו במדבר והיתה מילת זכרים ועברים מעכבת בהם³⁸. ויתכן שהוצרך למצוה זו בעבור שלא נצטוו מתחילה בעשיית פסח דורות אלא בארץ. וכתוב והיה כי תבאו אל הארץ אשר יתן ה' לכם כאשר דבר ושמתם את העבודה הזאת (שמות יב כה), ועוד נאמר שם והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני וגו' ועבדת את העבודה הזאת בחודש הזה (שם יג ה), ועכשיו רצה הקדוש ברוך הוא וצוה שיעשו אותו כדי שתהיה זכר גאולתם והנסים שנעשו להם ולאבותיהם, נעתק להם מן האבות הרואים לבניהם, ובניהם לדור אחר³⁹, והנה אמר תחילה "והיה כי תבאו אל הארץ" לומר שאין מצוה זו נוהגת בחוצה לארץ

31 חולין כד א. 32 לעיל ד מז. 33 דמדקאמר אף בשילה ובית עולמים יפסלו בשנים, ועל כרחן לענין בית עולמים איירי לשיר איירי, דהא ליכא משא בבית עולמים, והוא הדין במשכן דנפסלו בשנים איירי כשיר שנפסל (גור אריה). 34 ספרי סד. פסחים ו ב. 35 כי הפרשה שבראש הספר באחד לחדש השני. 36 ראה לעיל ז א ש"א שקרבנות הנשיאים מא' בניסן וי"א מח' בניסן, ולכן י"ג כאן: מאחד בניסן או לאחר מכן, וי"ג מח' בניסן או קודם לכן. 37 ספרי סז. 38 כ"כ הרמב"ן גם בחידושי ליבמות עב א, אבל בתוס' שם כתבו דזה שלא מלו אינו מעכב כיון שאי אפשר (כמבואר בסוגיא שם) אלא שעשו פסחים כל ארבעים שנה אבל לא כתקנן. 39 ע"פ ירא א ג.

ט (א) בחדש הראשון, פרשה שבראש הספר³⁵ לא נאמרה רש"י עד אייר, למדת³⁶ שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה, ולמה לא פתח בו, מפני שהיא גנותן של ישראל, שכל³⁷ ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא הקריבו אלא פסח זה בלבד.

35 לעיל א א. 36 ספרי סד. 37 בספרי שם מביא גנות אחר, ומה שמביא רש"י כאן הוא בספרי סז על פסוק אחר. וראה חזקוני.

ט (א) ונדבקה פרשת הפסח, כי החנוכה⁴⁵ היתה בחדש ראב"ע הראשון⁴⁶, ואז נבדלו הלוים⁴⁷. וכאה זאת הפרשה בעבור שהוא כתוב בפסח, והיה כי תבאו אל הארץ (שמות יב כה), והיה כי יביאך ה' (שם יג ה), צוה שהם חייבים גם במדבר.

45 חנוכת המזבח. 46 ראה לעיל ז א; שמות מ ב; ויקרא ט א. 47 ראה לעיל ג א; שמות לב כט.

ט (א) בחדש הראשון, כתיב⁴⁵ הכא: במדבר סיני, וכתוב חזקוני התם: במדבר סיני באחד לחדש (לעיל א א), מה להלן ר"ח אף כאן ר"ח. כאן פירש"י: פרשה שבראש הספר לא נאמרה עד אייר⁴⁶, ולמה לא פתח בו מפני שהיא גנותן וכו'. ואם תאמר אי זה גנות הוא הרי בפרשת בא⁴⁷ תלה הכתוב מצות פסח בכיאתן לארץ, אלא יש לומר גנות הוא להם שאם לא חטאו במתאוננים היו נכנסין לארץ באותו אייר, כדכתיב: ויהי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחודש וגו' (להלן י יא), ויאמר משה לחובב נוסעים אנחנו אל המקום וגו' (שם כט), ופרש"י: מיד עד שלשה ימים אנו נכנסין לארץ וכו', והיו עושין פסחיהם בארץ, ועכשיו חטאו ועשו שם חדש, כדכתיב: לא יום אחד תאכלון וגו', עד חדש ימים (שם יא כט-ל), משם באו לחצרות ועשו שם שבעת ימים להסגר מרים, ושלחו המרגלים שעל ידם נגזר עליהם להיות במדבר ארבעים שנה, וזהו הגנות.

45 [פסחים ו בן]. 46 בנר' נוסף ע"פ רש"י: למדת שאין סדר מוקדם ומאוחר בתורה. 47 שמות יב כה.

ט (א) בחדש הראשון, אחר שפקד אנשי הצבא וסידר הדגלים ספורנו ונושאי המשכן להכניסם לארץ⁴¹, וטיהר מחניהם מן הטמאים⁴², כאמרו: "והיה מחניך קדוש" (דבר' כג טו), ומן הממזרים, בענין הסוטה⁴³, למען תהיה השכינה ביניהם במחנה צבאותם, סיפר הכתוב ארבעה מעשים טובים שעשו ישראל, שבהם זכו ליכנס לארץ מיד בלתי מלחמה, לולא המרגלים, כמו שהעיד משה רבינו באמרו לחובב "נוסעים אנחנו אל המקום" (להלן י כט). ראשונה, סיפר חנוכת המזבח⁴⁴. שנית, זריזותם בענין חינוך הלוויים⁴⁵. שלישית, זריזותם בקרבן הפסח⁴⁶. רביעית, לכתם אחרי האל יתברך במדבר, אף על פי שהיה העלות הענין בזמנים בלתי נודעים, פעמים ארוכים ופעמים קצרים, באופן שהיה ראוי שתקשה עליהם מאד החניה והמסע⁴⁷. ולהודיע כל אלה סיפר אותם כפי מדרגת היותם לרצון לפניו, לא לפי הזמן שהיו בו, ולכן סיפר בכאן ענין חנוכת המזבח

11 פרקים א-ד. 12 פרק ה א-ד. 13 שם יא-לא. 14 פרק ז. 15 פרק ח ה-כו. 16 בפסוקים שלפנינו. 17 להלן טו-כג.

בהעלותך

א' דע כי המורה היה סוד
י"ג העומדת אחורי זעיר
זו' סגרות הם ז"ק שלה
שהם גופה מתחדד עד
המל': ב ב' ז' ג' המל':
ד ב' ז' ג' נק' שמהם בסוד
אם הנשים שמהם:
ה מלכות: ו מבינה
למלכות: ו א' א' מלכות
הו"ה ב' ז' ג' א' תקוני
נוגה: מ תקוני מורה
מל': י מהמל': עם אדני:
ב שהוא בינה חיות
העליון: ל כי השערות
אור חוזר והט דין כבוד:
מ נוק' דוער שבנינה
מס' פ' מנפס':
ג כי המכריע תמיד כולל
ב' נדדים:

אחמני בשבעה אבולנין לאדלקא על ידא דכהנא וכלא כגוונא דלעילא ומגרתא על אה
קיימא ובנימא אתעבדת והא חוקמוה . בעובדא דמגרתא ומדבא פנימאה ומגרתא
קיימי אסחדא לחדוותא דכלא דכתיב (משלי כז) שמן וקטרת ישמח לב ואוקימנא דתרי
מדבחן הו . חד פנימאה דכלא והאי קיימא לחדוותא . וחד לצר לקרבא קרבנין . ומהאי
פנימאה נפיק להאי דלצר ומאן דחמי ויסתכל ינדע חכמתא עלאה רזא דמלה אדני
ידוד' ועל דא לא אתקרב קטרתא אלא בשעתא דשמן אשתכח . אשכחנא בספרא דשלמה
מלכא קטרת הוא לחדוה ולסלקא מותנא . מאי טעמא בגין דדינא מהאי דלצר אשתכח
אחדותא וחדוה וקטרת דנהירו מההוא פנימאה דכל חידו ביה קיימא . וכד האי אתער
כל דינא אסתלק מהאי ולא יכיל למעבד דינא ובג"כ קטרת קיימא לבטלה מותנא ועל
דא קטרת קטרתו הוא דכלא ודא אתקריב בההוא פנימאה . זכאין אינון ישראל בעלמא
דין ובעלמא דחתי עלייהו כתיב (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל וגו' :

קח

את הלויים וגו' . הא חוקמוה דבעי לדכאה (ס"א לדברא) לון ולאמשכא לון
לאתקשרא באחרייהו . בגין דאינון דרועא שמאלא וסטררא דדינא וכל מאן דחתי
מסטררא דדינא בעי דלא ירבי אשערא בגין דאסגי דינא בעלמא ועל דא אתתא כהאי
גוונא דלא יתחזי שעררא לצר ובעייה לאתחפייא רישה ולכסי שעררא ואוקימנא והא
אתמר וכדין אתצרכן כל אינון דחתיין מסטררא דדינא . ועל דא בלויאי כתיב וכה
תעשה להם למהרם וגו' והעבירו תער וגו' . ואתמר לויאי לא סלקין לאחרייהו עד
דירים לון כהנא בגין דימינא מדבר תדיר לשמאלא . ר"ש אמר ביומא דסלקין לויאי
בדוכתייהו בתרין פרים מ"ט פרים אלא אינהו כפרים לקבלא בשמאלא להאי פרה
דאקרי פרה אדומה . כהנא *כל חילא וכל תקונא ביה תלייה בגין דכל חילא דגופא
בדרועא ימינא קיימא . ועל דא כהנא דרועא דישראל כלהו הוי . וביה קיימא לאתקנא
כלא ולאתקנא עלמא (ס"א מ"ט פרים אלא אינהו שמאלא כפרים לקבלא בשמאלא .
ת"ח כהנא דרועא ימינא דישראל כלהו הוי וביה קיימא לאתקנא עלמא ולאתקנא
כלא בגין דכל חילא דגופא בדרועא ימינא קיימא וכל תקונא ביה תליא) ועם כל דא
לא אשתכח בלחודוי אלא בגופא ושמאלא וגופא עקרא הוא דכלאי:

זאת

אשר ללוים וגו' . ת"ח ליואה בר חמש ועשרין שנין יפלא בר חמשין שנין סליק
לדוכתיה ואתעטר . וחמש ועשרין יפלא דהא ב"ג (ס"א ת"ח ליואה בר חמש ועשרין
שנין סליק) דלדוכתיה ואתעטר וחמש ועשרין יפלא עד דסליק לדרגא דחמשין) כד סליק
להאי דרגא דחמשין שנין ולהלאה נחית מן תוקפא דאשא דביה . וכיון דאשא וחמימותא
אתקרה הו פגים לההוא אתר דאתקשר ביה ועוד דקלא דזמרא לא אתקשר בהדיה כל
כך וקלא בעי דלא יתפגם אלא בעי לאתקפא דהא באתרא דדינא תקיף קיימא ולא
בחלשא . ובג"כ בעי דלא יפגים ההוא אתר דאתקשר ביה דאיהו דינא תקיף ולא חלשא
ועל דא לא בעי לאחזאה חולשתא כלל בכל סטרין . זכאה הוא ב"ג דאשתדל באורייתא
וינדע אורחיה דקב"ה ולא סגי לימינא ולשמאלא דכתיב (הושע יד) כי ישרים דרכי יי' :
וידבר יי' אל משה במדבר סיני וגו' . א"ר אבא מ"ט אזהר להון הכא על פסחא
והא אתמר להו במזרים אלא בשנה השנית הוה דישראל חשיבו דהא פסח
לאו איהו אלא במזרים . וכיון דעבדו ליה זמנא חדא במזרים (א) חשיבו דלא אלטרין יתיר
אתא קב"ה ואזהר לון עליה דלא יתשבון דהא קא עבר זמניה במזרים ולא ילטרין בגין

ק

דא עבד עמוד דה"ה ד"ה

כך במדבר
השתא פק
בשנה הש
חדש* מה
היה בזמנא
דהא אורי
אין יכלין
אפילו אי
ונעבד מ
עלאין .
עלאי לע
עלאה) ב
מתלבשי
ואי במלא
להאי עלמ
האי ספור
ממש ולא
דוד (שם ק
אית לבוש
מסתכלין
אורייתא
בלבושין
דאיהו ספור
אינון דידע
עבדי דמנ
עקרא דכ
דאורייתא
וחיליהון אל
ישראל וע
ממש . וג
חייביא דח
ולא יתיר
בקנקן כ
ויעשו
דהא בגי

נצוצי אורות
(א) תמה המדלי ז"ל
דכא כתיב ושמרתם את
סדר וגו' עד עולם ולא
תירן . ולא קושיא היא
דכא כתיב בתריה והיה
כי תבוא אל הארץ שלמה
כי תבוא כביאת הארץ
אזל במדבר חשבו דלא
תחייבו ועי' פירש"י פ'
בא אזל לא ס"ל לר"א
בספרת רש"י שלא נעשה
הפסח אלא בשנה הב'
אך ס"ל פתום דיבמות
שעשהו כל מ' שנה .
הרמ"ז . (אח"י ומ"ש
בסמוך ואע"ג דהא אזהר
לכו במזרים כונתו
ללאוקימה שחשבו תיסגי
לומר שיעשו פסח לחוד
ותו לא ואמתי אזה
בפרטית על דיני הפסח
ופ"ז תירן בההוא אתר
דכל פקודין כו' דאי
משום הא לא הול"ל האי
לישנא ויעשו את הפסח
אלא בגין דחשיבו . וממ"ש
הרמ"ז וממ"ש יראה
המעין דדברי המק"מ
אינם נכונים . מא"י

פרשת בהעלותך

דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות וגו' [ת. כ.]. צוה שיהיו שש הקנים פונים אל האמצעי, רמו לששה קצוות שקיומם הוא הקצה הפנימי המקיימם ומעמידם. וכבר בארתי זה בענין המנורה. ואמרו רבותינו ז"ל במנחות [צח ע"ב] אל מול פני המנורה, מלמד שהיו מצדדין פניהם כלפי נר מערבי, אמר רבי נתן מכאן שאמצעי משובח. וכבר פירשתי למעלה מעם למה נקרא נר האמצעי נר מערבי, כי ראשו יוצא משורת הקנים ונוטה לצד מערב כחתן היוצא לקראת כלה, והרמו מופלא. והוצרך לומר [פסוק ה] עד פרוחה פקשה הוא, רמו למד שכתבתי בפסוק [בראשית ג, ו] ויתעצב אל לבו.

קח את הלויים מתוך בני ישראל ופיהרת אותם וכה תעשה להם לפיהרם וגו' [שם יז]. כאן נבחרו הלויים לעבודתם, וכבר ידעת כחם, ועל כן הם ממונים על השיר כד"א [תהלים מב, ט] ובלילה שירה עמי. ובערכין [יג ע"ב] אמרנו תניא אמר רבי כבוד של מקדש היה של שבע נימין, שנאמר [תהלים טו, יא] שובע שמחות את פניך, אל תקרי שובע אלא שבע, של ימות המשיח שמונה שנאמר [שם יב, א] למנצח על השמינית, על נימה שמינית, של עולם הבא עשר שנאמר [שם צב, ד] עלי עשור ועלי נבל. וכן עוד במדרש רבי תנחומא [אות ו] ילמדנו רבינו כמה נימין היו בכבוד שהיו הלויים מנגנין בו, כך שנה רבי יהושע שבע שנאמר שובע שמחות את פניך, אל תיקרי שובע אלא שבע, וכן בדוד הוא אומר [תהלים קט, סד] שבע ביום הללתיך, ולמות המשיח נעשין שמונה שנאמר למנצח על השמינית, ולעוד לבא נעשו עשר שנאמר בנבל עשור וגו'. ופירוש הענין כי בעולם הזה ישנו החכמים שבעה ספירות וידבק אורן במקדש ובמשכן, כמו שרמונו במנורה ובקצת הקרבנות, ולמות המשיח תושג ספירה שמינית וירמוז אותה, ולעולם הבא תהיה ההשגה שלימה לעשר ספירות וירמוז אותן. מזה קצת ראינו שהעולם הבא יהיו בו הגשמות בנייתן והיא הנקרא תחיית המתים, וכבר רמזתי זה.

והנך רואה כי בלויים יזכיר תמיד לשון טהרה, וטהרת אותם, וכה תעשה להם לטהרם. אמנם בכתובים יזכיר לשון קדושה, ואת אהרן ואת בניו [תקדש] [אקדש] [שמות כג, מד]. ובנויר [לעיל ג, ה] קדש יהיה. וסוד הענין כי הקדושה הוא תוספת אצילות מאין סוף ותעלה ויתברך שהוא מקור הקדושה, ולכך בנויר המגדל פרע נאמר קדוש יהיה בתוספת השפעה ממקור האין לבחות הקדושה לאסור להשחיתן. אמנם סוד הטהרה הוא סוד הפסקת רוח המומאה, על כן בקרה בתיב [ויקרא יג, ט] קרה הוא טהור הוא, כי לאחר שהוסרו

כחות המומאה הוא טהור, זהו סוד [פסוק ו] והעבירו תער על כל בשרם וכבסו בגדיהם והטהרו.

ופעם זכה תעשה [שם], ידוע מפסוק [לעיל ג, כג] כה תברכו וכו', וכבר פירשתי. וסוד הזה עליהם מי הפאת [שם], כי צריך להוות עליהם אפר ומים חיים מעורבין. ובסוד פרה אדומה אכאזר בגיורת השם.

ופעם והקרבת את הלויים לפני אהל מועד [שם ט, כ] כי הם לשירות השכינה השורה באהל, כד"א [שיר השירים ג, ו] ששים גבורים סביב לה.

ופסוק בני ישראל את ידיהם על הלויים [שם י]. הכוונה בסמיכה ואת שיכנסו הלויים לרצות את מדת הדין ולעבוד עבודתה שלא תחול על ישראל, וזהו מעם [שם יא]

והניף אהרן את הלויים תנופה לפני יי מאת בני ישראל והיו לעבוד את עבודת יי. ומעם היות התנופה על ידי אהרן, כי הוא איש החסד, וכל זה הענין מבואר בפסוק [ט] ואתנה את הלויים נתונים לאהרן ולבניו מתוך בני ישראל לעבוד את עבודת בני ישראל באהל מועד ולכפר על בני ישראל ולא יהיה בבני ישראל נגף בגשת בני ישראל אל הקדש, והבן כל זה כי הוא מכאן כל מה שכתבתי. ומעם [פסוק יח] ואקח את הלויים תחת כל בכור בבני ישראל, פירוש כי ראויין היו הלויים ליכנס תחת הבכורות כי מכח אחד הן.

זאת אשר ללויים מבין המש ועשרים שנה וגו' ומבין חמשים שנה ישוב מצבא העבודה וגו' [שם כרכה]. מלת זאת ידעת פירושה כי היא רומזת לשכינה. ואמרו כי היא ללויים, כלומר כי הם משרתיה לעבוד עבודתה. ומעם פסלות השנים בלויים פירשתי.

כן יהיה תמיד הענין יכנסו ומראה אש לילה [ט, טו] ומעם זה פירשתי בפסוק [שמות יג, כב] לא ימש ומשם תשכיל.

עשה לך שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם וגו' [ג]. שתי חצוצרות רמו לדיו פרצופין, ועל כן הם מקשה, גם ר"ל אמרו חצוצרת כתיב, והרמו לייחוד גמור, אמנם על דרך כלל הרמו יותר לרחמים, ועל כן היו מכסף ולא מזהב. ואמרו רבותינו ז"ל [ראש השנה כו ע"ב] כי בתעניות תוקעין בחצוצרות, כענין שאמרו רז"ל עמוד מכסא הדין ושב על כסא רחמים. וכבר ידעת כי התקיעה רמו לרחמים, על כן בעת אסיפת העם אמר [פסוק ג] ותקעו בהם וזעזעו אליך העדה אל פתח אהל מועד, כי אסיפתם ברחמים שנאמר [לחק לו] שובה יי רבבות אלפי ישראל, וכמעם [דברים לג, ה] ויהי בישורון מלך בהתאסף ראשי עם. אמנם נסיעתם היתה בתרועה שנאמר [פסוק ה] ותקעתם תרועה ונסעו המהנות,

לבוש אבן יקרה

בענין המנורה. בדף ק"ט ע"ב: פירשתי למעלה. בדף ק"ט ע"ב: בפסוק ויתעצב אל לבו. היינו מה שביאר שם בדף ל"ז ע"ד במשל הגן שהיא באצילות אחד עמהן, כי הפרחה רומז לעטרה כמו שכבר פי' לעיל בדף ק"ט ע"ב שהיא השושנה שבשור השירים, והמקשה רמו לייחוד כמו שביאר שם ג"כ בע"ב: כמו שרמונו במנורה. בדף ק"ט ע"ב: מזה קצת ראינו ופד. פירוש שלא יהיה הפרש אלא שיהיה להם השגה

יתירה בלא שינוי בגופם: וכבר רמזתי זה. בדף כ"א ע"א ול"א ע"א וצ"ד ע"ד: וכבר פירשתי. בדף קע"ב ע"ב: ובסוד פרה אדומה אכאזר בגיורת השם. בדף קפ"ג ע"ג: פי הוא פבאר כל מה שכתבתי. פירוש שהיו לכפרת כל ישראל ולא תחת הבכורים לבד ושהיו מסודין לאהרן ולבניו: פסלות הלויים בשנים פירשתי. בדף קי"ד ע"ד: בפסוק לא ימש. בדף פ"ט ע"א: וכמעם ויהי בישורון מלך.

כי ה' ויפוצו נפלה ועל נ לה ח הריעו שנאמ וכו' ו מענין בפרש ויהי ברכיו חקוקו למדת קומד אחרונ אלהיני יכאז ביו"ד שכתו ויהי הרשע ככה ואת הוזהר וכבר ויהיה ופירש וחיוו בגויה אפפו שבעיני ברקיע פרס, כי המ פירוש כדלקמ בפסוק בפרשו

ה' קצת י"א

ויהי

וי קצת ע"ב

החכמה למעלה מבחי' ותמלא כדה כו' זה נק' ועמדו רגליו כי בעמידה הנה הוא בעל קומה וראשו ומוחו גבוהין וכו' זהו בחי' התורה כמו שהיא בחי' אור למעלה מבחי' שלמה אלא בחי' ואהי' אצלו שעשועים, וע"י גילוי בחי' זו יומשך הגילוי בחי' ועמדו רגליו, רגליו הן בחי' אותיות שבהן מתגלה חכמתו ורצונו ולא יהיו מוגבהין מן הארץ כ"א יתגלו למטה ויהיו מיוחדים במדריגה א' עם הראש והגוף ולא כמו בישיבה כו', דהיינו שיהיה אוא"ס ב"ה כמו שהוא למעלה מבחי' הלבשים יהי' נגלה למטה ממש בלי שום הסתר והעלם כלל, ולבאר עוד בזה הוא דהנה מבואר במ"א פי' קול דודי כו' מדלג וכו' דקאי על מ"ת הי' צ"ל צמצום עד שיומשך בחי' אותיות משמו הגדול אא"ס להתלבש בחכ' וזה נק' יושב ועוסק בתורה השפלה כו' ונק' מדלג שיש חלל בין רגליו לארץ בחי' מקום פנוי בין אותיות הנ"ל לח"ע כו' אבל לע"ל שיומשך אא"ס ולא יהי' חלל וצמצום נק' ועמדו רגליו כו'.

והנה כ"ז הוא ע"י ב' בחי' אתעדל"ת הנ"ל, שע"י צלותא דמיושב בחי' שמע ישראל וכו' ואהבת, שהאהבה עדיין בחי' יש ונמשך רק מבחי' שמיעה ונק' בחי' ישיבה ע"י נמשך אתעדל"ע ג"כ ע"ד הקב"ה יושב ועוסק בתורה, אבל ע"י צלותא דמעומד שהעמידה היא בחי' ביטול לגמרי מכל וכל וכמ"ש בעמדם תרפינה כנפיהן שהוא למעלה מאהוי"ר וע"כ ירכין וגופא כחדא, וכמ"ש במ"א בענין על יונת אלם כו' כי אין עמידה אלא שתיקה, ולכן בשמו"ע וקולה לא ישמע, ולכן ע"י נמשך מבחי' שלמעלה מהחכ' סייג לחכמה שתיקה בחי' כתר כתר לי זעיר כו' שהי' בחי' דילוג משם בחכמה וזהו השתיקה בחי' העלם כו' וע"י ביטול זה דשמ"ע ממשיך בחי' הנ"ל להיות בגילוי ולא יהי' בחי' העלם כו' אלא ותורה אור האור שלמעלה מהצמצום מה שעכשיו הוא בבחי' שתיקה והעלם רק הגילוי בחי' נובלות חכמה כו' יהי' מאיר בגילוי ממש, ולכן נאמר במשה ואתה פה עמוד עמדי שע"י מרע"ה שהי' ונתנו מ"ה בחי' ביטול המשיך גילוי הנ"ל להיות ועמדו רגליו כו' לע"ל.

בהעלותך ח', י"א.

והניף אהרן את הלויים. ברבות בקהלת קט"ו א' ע"פ והתעותו אנשי החיל אלו הכהנים א"ר אבא בר כהנא שנים ועשרים אלף לויים הניף אהרן ביום אחד שנאמר והניף אהרן את הלויים עכ"ל. ועמ"ש לקמן בד"ה בבחי'.

זח"ג בהעלותך קנ"א ב' ואתמר ליואי לא סלקין לאתרייהו עד דירים לון כהנא בגין דימינא מדבר תדיר לשמאלא עכ"ל ופי' הרמ"ז זהו הטעם לתנופה שהיה אהרן מניף את הלויים להעלותם למקורם דהיינו אל אימא דדינין מתערין מסטרהא ושם הדינין מתוקין כו'. מ"ש הרמ"ז עד דירית הוא ט"ס וצ"ל עד דירים עוי"ל כי הלויים הם בחי' העלאה, וכדי שיהי' העלאה זו הוא ע"י המשכה בתחלה וזהו ענין שאהרן מניף כו'.

בהשמטות סי' ט' למה היה אהרן מניף את הלויים כו' לתינוק כשהוא בוכה וכועס מה עושין כדי לפייסו כו' מניפין אותו ומנענעין אותו כדי לשתקו כו' כעין דוגמא זו הכהן שמניף את הלויים תנופה כדי שישקוט הצד של גבורה שלהן כו'.

עוד נ' להעיר לזה ממ"ש בזח"ב פקודי דף רכ"ד ע"ב ע"פ ויהי זהב התנופה, אמאי אקרי זהב התנופה ולא אקרי הכי כסף התנופה אלא תרין אינון דאקרון הכי, זהב התנופה ונחשת התנופה כו' ובכל אתר תנופה איהו ארמותא לעילא כו' יעו"ש שהאריך ופי' הרמ"ז שידוע שהדין כשהוא בשרשו הוא זך ובהיר ומעולה מהחסדים וקיי"ל אין הדינין נמתקין אלא בשרשן כמ"ש בכוונות השופר כו' אבל כשהגבורות נמשכים למטה יש מהם יניקת החיצונים משא"כ מהחסדים כו' עכ"ל, וכמו וחס הוא אבי כנען שהשתלשלות ג"ק הטמאות נמשך מקו השמאל דוקא ועמ"ש בד"ה זאת חקת התורה בענין שמאל דוחה שמדחה השפע מדחי אל דחי עד שנמשך יניקת החיצונים ולכן צ"ל זהב התנופה דייקא כו', ועד"ז גבי ליים צ"ל דוקא והניף את הלויים, ועמ"ש סד"ה הביאו עלי כפרה זח"ג עט"ב דחו"ג שהם רצוא ושוב באצ"י הם מתכללים יחד ובבי"ע הם מתפרדים כו' ומחמת זה יש יניקה מהגבורות וכן באצ"י עצמו זו"נ שהם מ"ה וב"ן לפעמים אין בהם יחוד אבל או"א הם תרין ריעין כו' וזהו והניף את הלויים לבחי' בינה אשר שם ליים לשון חיבור ויחוד כמו לויתן זה יצרת כו' חיבור מ"ה וב"ן תרין ריעין דלא מתפרשין משא"כ למטה במדות הם ענפין מתפרדין כו'.

בבחי' פ' בהעלותך ק"ע ע"ד ובוזה נתפרסם אהרן בגבורה גדולה ובכח עצום או היה זה בדרך נס כו', ונראה ע"ד מ"ש ימינך ה' נאדרי בכח, כי נטה ימינו וברא שמים בחי' סוכ"ע ונטה שמאלו וברא ארץ ממכ"ע, ואהרן בחי' ימין ע"כ היה בו הכח והגבורה כו'.

זח"ג תזריע דמ"ט סע"ב ובגין דיתבסמון יתיר בעי כהנא דאתי מסטרא דחסד (עילאה אריך אנפין מצד נצח דיליה, עמה"מ שער ט"ז פרק ל"ה דקמ"ג ע"ד) לארמא לון (למעלה למקומו) דכתי' והניף אהרן את הלויים כו' כמה דאיהו להאי איש דלעילא כו' ופי' בבה"ז שם שהוא ע"ד עיבור שני דז"א בשביל שעיי"ז הביטול וההתכללות יומשכו לו מוחין דגדלות שא"א להיות המשכת מוחין דגדלות בלתי ע"י שמתחילה יבוא לבחי' ביטול וכך הוא ענין והניף אהרן את הלויים כי התנופה הוא בחי' הביטול ממהותם הראשון לבוא לבחי' אין כו'.

בהעלותך ח. יא

והניף אהרן את הלויים. רבות קהלת קט"ו א' ע"פ והתעותו אנשי חיל. זח"ג תזריע מ"ט סע"ב. בהעלותך קנ"א ב בהשמטות סי' ט'. עמה"מ שט"ז פל"ה קמ"ג ד'. בחיי פ' בהעלותך ק"ע ד', ועמ"ש ע"ז*.